

ХУЛОСАИ
ШҶҶРОИ ДИССЕРТАТСИОНИИ 6Д.КОВА–028-И НАЗДИ
ДОНИШГОҶИ ДАВЛАТИИ ОМУЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН БА НОМИ
САДРИДДИН АЙНӢ

дар бораи диссертатсия оид ба дарёфти дараҷаи илмии номзади
илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.02.01 - Забони тоҷикӣ

парвандаи аттестатсионии № _____

Қарори ШҶҶрои диссертатсионӣ аз 20 июни соли 2019

дар бораи ба шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раҳмонов Бахтиёр Нурмаҳмадович додани дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.02.01 - Забони тоҷикӣ.

Диссертатсияи Раҳмонов Бахтиёр - «Хусусиятҳои луғавӣ-грамматикии феъл дар «Таърихи Бухоро»-и Наршаҳӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.02.01 - Забони тоҷикӣ аз тарафи ШҶҶрои диссертатсионии 6Д. КОВА – 028-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ (ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 121) барои ҳимоя пазируфта шудааст.

Диссертатсия дар кафедраи назария ва амалияи забоншиносӣ бо Ҳамоҳангӣ ба нақшаи илмӣ-таҳқиқотии кафедра иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ: Мирбобоев Азизхон, номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи назария ва амалияи забоншиносии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ

Муқарризони расмӣ:

Мухторов Зайнидин Мухторович, доктори илмҳои филологӣ, директори Пажӯҳишгоҳи идоракунии давлатӣ ва хизмати давлатии Донишқадаи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон;

Ҳомидов Дилмурод Раҷабович, доктори илмҳои филологӣ, мудири кафедраи таърихи забон ва типологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон;

Муассисаи тақриздиҳанда: Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода.

Дар тақризи муассисаи пешбар – Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода дар тақризи мусбати худ зикр шудааст, ки муаллиф дар муқаддима ва бобҳои дохилии рисола тавонистааст, иттилооти арзишмандеро дар бораи хусусияти забони феълҳои мустаъмали асар зикр шудааст, ки диссертатсияи номзади Б. Раҳмонов кори илмии баанҷомрасида буда, ба талаботи КОВА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ

мебошад. Фишурдаи рисола ва мақолаҳое, ки унвонҷӯ дар маҷаллаҳои илмӣ таъйиднамудаи ҚОА ҷоп кардааст, муҳтавои диссертатсияро инъикос намудаанд. Бинобар ин, диссертатсияи номзиди Бахтиёр Раҳмоновро ҳамчун кори илмӣ анҷомёфта аз рӯи таҳассуси 10.02.01 – забони тоҷикӣ сазовор ба дарёфти дараҷаи номзиди илмҳои филологӣ ҷавобгӯ мебошад.

Диссертант 14 мақола ба таъъ расонидааст, ки 8-тои он дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ҚОА ҷоп шуда, муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос менамояд.

Номгӯи муҳимтарин корҳое, ки муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос менамоянд, чунин аст:

1. Раҳмонов Б. Феълҳои таркибӣ дар “Таърихи Бухоро”-и Наршаҳӣ / Б. Раҳмонов // Паёми Донишгоҳи миллӣ, серияи филологӣ. – 2014, - № 4/2. С. 69-74.
2. Раҳмонов Б. Доир ба як ҷанбаи муносибати мубтадо ва хабар дар “Таърихи Бухоро”-и Наршаҳӣ / Б. Раҳмонов // Паёми Донишгоҳи миллӣ, серияи филологӣ. – 2014, - № 4/3. С. 61-67.
3. Раҳмонов Б. Қолибҳои иқтибосии феълҳои мучарради арабӣ дар “Таърихи Бухоро”-и Наршаҳӣ / Б. Раҳмонов // Паёми Донишгоҳи миллӣ, серияи филологӣ. – 2014, - № 4/4. С. 69-77.

Ба автореферати диссертатсия тақризҳои зерин ворид шудаанд:

Аз Тураев Бурҳониддин – номзиди илмҳои филологӣ, ходими калони илмӣ Институти забон ва адабиёти ба номи Абӯабдулло Рӯдакии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон.

- тақризаш мусбат, бо чунин эродҳо: дар ноҳунак наовардани иқтибос (с. 9...), камбудии имлоӣ ва услубӣ (с. 12...) ва дар катори онҳое, ки дар робита ба таҳқиқи феъл навиштае доранд, зикр нашудани номи Мирзоев Сайфиддин ба назар мерасад;

Аз Алиев Одилҷон - номзиди илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забони тоҷикии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ

- тақризаш мусбат, бо чунин эродҳо: Забони автореферат равоӣ илмӣ бошад ҳам, гоҳо ҷумлаҳои носуфта дар саҳифаҳои 6, 9, 10, 12, 16, 18 мушоҳида мешавад; Баъзе калимаҳо аз ҷиҳати имло ғалатанд, чунончи, дар саҳифаҳои 5, 21 омадаанд: **вижагиҳои хосси феълҳо, вижагиҳои хосси он** ва ғайра, яъне, калимаи **хос** бо ду ҳамсадои “с” зикр шудааст; Гоҳо аломатҳои китобат риоя карда намешаванд; Номҳои баъзе аз олимони рус дар матни тоҷикӣ бо аломати ҷудой омадаанд, масалан: Е. Э. Бертельс, А. З. Розенфельд, хол он ки дар забони тоҷикӣ аломати ҷудой соқит шудааст.

Аз Мирзоев Сайфиддин – номзади илмҳои филологӣ, мудири шуъбаи забони Институти забон ва адабиёти ба номи Абӯабдулло Рӯдакии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон (ба забони русӣ).

- тақризаш мусбат, бе эроди мушаххас.

Аз Музофиршоев Маҳмадалишо - номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забони адабии муосири тоҷикии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

- тақризат мусбат, бо чунин эродҳо: Дар саҳифаи 9 ҳавола ба манбаи иқтибос ба Б. Илиш (2, 31), аммо дар рӯйхат ба манбаи дигар (3, 31) мувофиқат кардааст; Сохтан ё иқтибос намудани вожа ё истилоҳи нав хуб аст, агар мафҳумро дуруст ифода кунад, аммо муаллиф калимаи “ҳамкард”-ро ҳамчун муодили “ёвар” истифода намудааст, ки ба назари мо ба табиати забони тоҷикӣ мувофиқ нест (с. 15); Дар сах. 8, сархати охир дар ҷумла таркиби “сухан рафтани” ду бор такрор шудааст, ки ба ҳусни ҷумла ҳалал ворид намудааст.

Аз Матробиён Саодатшо – номзади илмҳои филологӣ, дотсент, муовини раиси Кумитаи забон ва истилоҳоти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон (ба русӣ)

- тақризаш мусбат, эрод нест.

Аз Каримов Нарзулло – номзади илмҳои филологӣ, дотсент, мудири кафедраи забони тоҷикӣ ва усули таълими забон ва адабиёти тоҷикии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

- тақризаш мусбат, бо чунин эродҳо: Дар кори илмӣ пайиҳам овардани иқтибос кори шоиста нест. Чунин ҳолат дар зерфасли аввали боби аввал (с.9) ба чашм расид; Ба замми инки маводи ҷамъоварда зиёд аст, дар ду зерфасл (дар саҳифаҳои 11, 14) як мисол (Об бисёр меомад ва гили бисёр меовард)оварда шудааст; Баъзан калимаву мафҳумҳои овардаи муҳаққиқ ба мисли феълҳои ҷаълӣ (с.14), ҷузъи ҳамкард (с.15), севумшахс (с.17), тиквожа (с.19), феълҳои боқоида, феълҳои беқоида (с.18, 19) гарчанде дар забони форсӣ роиҷ бошанд ҳам, дар забони тоҷикӣ маъмул нестанд. Хуб мебуд бо истилоҳҳои маъмули забони тоҷикӣ оварда мешуданд; Дар саҳифаи 19 аз Рудигер Шмит иқтибос меорад, вале дар қавсӣ ба Ҳасан Анварӣ ишора мекунад. Ба ин монанд дар саҳифаи 9 аз Б.А. Илиш иқтибос меорад, аммо мувофиқи рӯйхати адабиёт ин иқтибос ба китоби “Забони адабии ҳозираи тоҷик” мувофиқат мекунад; Дар сарсатри сеюми саҳифаи 21 ҷумлаи “Дар асоси маводи...” услубан ғалат аст.

Интиҳоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар бо он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевосита дар соҳаи забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, забоншиносии синхронӣ ва забоншиносии муқобалавӣ буда, дар ин самт асару мақолаҳои зиёде таълиф карданд, ки мазмун ва

муҳтавои онҳо ба мавзӯи диссертатсияи мазкур наздикӣ дорад. Муассисаи пешбар яке аз муассисаҳои бонуфузи илмии соҳаи филология дар ҷумҳурӣ ба ҳисоб рафта, бо мутахассисони варзидаи худ дар самти таҳқиқу таҳлили масоили умдаи забоншиносии синхронӣ ва забоншиносии муқоисавӣ хеле маъруф гардидааст.

Шӯрои диссертатсионӣ таъкид менамояд, ки унвонҷӯ дар асоси маводи зарурӣ ва фаровон хусусиятҳои луғавӣ, грамматикӣ, меъёрӣ ва омориву услубии феълҳои матни “Таърихи Бухоро”-и Наршахиरो ба таври амик мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор додааст.

Таъкид шудааст, ки феъл аз даврони куҳан то ин дам раванди таҳаввули сохторӣ-грамматикиро аз сар гузаронида бошад ҳам, ба таври кулلى феълҳои забони тоҷикӣ дар тӯли садсолаҳо низоми сохторӣ-маъноии худро нигоҳ доштаанд. Бинобар ин, дар забоншиносии муосир бисёре аз масоили марбут ба феъл ҳалталаб боқӣ мондааст, ки яке аз онҳо ба раванди калимасозӣ ва сохти грамматикии феъл дар забони адабии муосири тоҷик марбут мебошад. Аз ин ҷиҳат, сабабҳо ва хусусияти грамматикии калимасозии феъл дар шакли масъалаи муҳимме, ки ниёз ба таҳқиқ ва таҳлилу баррасии илмӣ дорад, боқӣ мемонад.

Аҳамияти назарии диссертатсия дар он зоҳир мешавад, ки мавод ва натиҷаи таҳқиқоти мазкур метавонад дар мурабтаб намудани қонунмандии низоми феълҳои забони тоҷикӣ ва таърихи ташаккул ва рушди онҳо ва ҳамчунин, омӯхтани давраҳои алоҳидаи рушди забони форсии тоҷикӣ муфид воқеъ гардад. Хулосаҳои назариявии қорро метавон дар тавзеҳоти луғавӣ-грамматикӣ ва сохтори феълҳои марҳилаи оғозини давраи нави ташаккули забони тоҷикӣ ва муқобалаи он бо маводи забонии осори асрҳои минбаъда, бахусус забони адабии муосири тоҷик истифода кард.

Аҳамияти амалии натиҷаи пажӯҳиш дар он зуҳур меёбад, ки натоиҷи онро метавон дар тартиб додани луғатҳои тафсирий, тарҷумавӣ ва калимасозии забони тоҷикӣ ва ҳамчунин дар таълифи китобҳо ва дастурҳои таълимӣ марбут ба грамматика ва таърихи забони адабии тоҷикӣ истифода кард. Маводи аз ин таҳқиқ бадастомада метавонад дар макотиби олий зимни таълими курси морфология ва хондани семинарҳо ва курсҳои махсуси марбут ба марҳилаҳои инкишофи забони адабии тоҷикӣ истифода гардад.

Мутобик ба ҳадафи таҳлили ҳамҷонибаи забоншиносӣ ва ошкор намудани хусусиятҳои грамматикӣ ва луғавии феълҳои забони адабии давраи классикӣ дар мисоли матни «Таърихи Бухоро», дар диссертатсия маводи гирдомада бо усули синхронӣ ва дар мавридҳои лозимӣ бо усули

муқоисавӣ-таърихӣ ва муқобалаии таҳлили сохторӣ, луғавӣ-маъноӣ ва решашиносӣ таҳия гардидааст.

Саҳми фардии муҳаққиқ дар он зухур меёбад, ки ӯ маводи мансуб ба феъли матни “Таърихи Бухоро”-ро гирдоварӣ намуда, аз рӯи хусусиятҳои луғавӣ-маъноӣ, оморӣ ва дараҷаи қорбурд тасниф карда, тағйироти сохторӣ, луғавӣ ва маъноии дар феъл бавучудомадаро муқаррар намуда, онҳоро гурӯҳбандӣ намудааст ва унсурҳои шаклсоз ва калимасозии феълиро аз ҳам ҷудо намуда, саҳми ҳар кадомро дар калимасозӣ ва ифодаи тобишҳои маъноӣ нишон додааст.

Чаласаи Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA–028-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни рӯзи 20 июни соли 2019 дар бораи ба Раҳмонов Бахтиёр Нурмаҳмадович додани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02.01 - Забони тоҷикӣ қарор қабул кард.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар Шӯрои диссертатсионӣ аз шумораи умумии 25 нафар аъзои Шӯрои диссертатсионӣ, 24 нафар иштирок дошт, ки аз ин 7 нафар аз рӯи ихтисоси 10.02.22 – Забонҳои мардумони кишварҳои хориҷии Аврупо, Осиё, Африқо, сокинони бумии Амрико ва Австралия (забони тоҷикӣ) мебошанд, дар чаласа иштирок доштанд. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» - 24 нафар, «зид» - нест, «бюллетени беъътибор» - нест.

Баромади Раҳмонов Бахтиёр Нурмаҳмадович дар мавзӯи «Хусусиятҳои луғавӣ-грамматикии феъл дар “Таърихи Бухоро”-и Наршаҳӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02.01 - Забони тоҷикӣ, тақризи муассисаи пешбар, баромади муқарризони расмӣ доктори илмҳои филологӣ Мухторов Зайнидин Мухторович ва доктори илмҳои филологӣ Ҳомидов Дилмурод Раҷабович шунида, муҳокима карда, Шӯрои диссертатсионӣ дар асоси натиҷаҳои овоздиҳии пинҳонӣ, ҳулосаи қабулкардаи худ оид ба диссертатсия дар бораи асолат, арзиш, навоарӣ ва натиҷаҳои бадастовардаи Раҳмонов Бахтиёр Нурмаҳмадович

Қарор қабул мекунад:

1. Диссертатсияи Раҳмонов Бахтиёр Нурмаҳмадович дар мавзӯи «Хусусиятҳои луғавӣ-грамматикии феъл дар “Таърихи Бухоро”-и Наршаҳӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02.01 - Забони тоҷикӣ ба талаботи банди 2 ва зербандҳои 10 ва 11 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор)»-и Комиссияи олии атестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми октябри соли 2016, №505 тасдиқ шудааст, комилан мувофиқат мекунад.

2. Мақолаҳои илмӣ чопшудаи муҳаққиқ мазмуну мундариҷаи диссертатсияро пурра инъикос менамоянд.

3. Ба Раҳмонов Баҳтиёр Нурмаҳмадович дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02.01 - Забони тоҷикӣ дода шавад.

4. Аз Комиссияи олии атестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон хоҳиш карда мешавад, ки ба Раҳмонов Баҳтиёр Нурмаҳмадович дипломи дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02.01 - Забони тоҷикиро диҳад.

Раиси Шӯрои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои филологӣ, профессор

Ҷаматов С.

Котиби илмӣ Шӯрои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои филологӣ, дотсент

Мирзоалиева А.Ш.

20 юни соли 2019